

## **Polskie tłumaczenia dzieł Monteskiusza: (w porządku chronologicznym)**

Uwagi nad przyczynami wielkości y upadku Rzeczypospolitey Rzymskiej, z Franzużkiego na Polski ięzyk przetłomaczone, Warszawa, [tł. ks. Antoni Wiśniewski], Drukarnia J.K.M. y Rzpłtey, u XX. Scholarum Piarum, 1762, in-8, 261 s.

Duch czyli treść praw albo o stosowności, którą powinny mieć prawa z ustawą rządu każdego, z obyczajami, położeniem kraiu, religią, handlem etc., z przydatkiem dociekania praw Rzymskich względem sukcessyi, praw francuzkich i praw lennych, [tł. Mateusz Czarnek], tom I: księgi I–XIX, tom II: księgi XX–XXXI, Lipsk–Drezno, Nakładem Gröllowskiej Księgarni, 1777, in-8; tom I: 550 s., tom II, 612 s.

Pamiętnik o Panu de Montesquieu, z Miniaturą, czyli rozłożeniem na części dzieła O duchu praw, tudzież Listy perskie rzeczonego autora, w których ciekawe wyobrażenie perskich obyczajów y europejskich wydane, [tł. nieznany, Mateusz Czarnek?], Lipsk–Drezno, Nakładem Gröllowskiej księgarni, 1778, in-8, 136 s.

Listy perskie, przetłomaczone z francuskiego, [tł. Tomasz Kajetan Węgierski], listy I–LXXVI, Drezno, M. Gröll, 1778, in-8, 219 s.; Kontynuacya Listów perskich P. de Montesquieu, przetłomaczona z francuskiego, [tł. Tomasz Kajetan Węgierski], listy LXXVII–CLXI, Drezno, M. Gröll, 1778, in-8, 329 s.

Listy perskie P. de Montesquieu, z francuzkiego przetłomaczone, Edycya Nowa, [tł. Tomasz Kajetan Węgierski], tom I: listy I–LXXVI, tom II: listy LXXVII–CLXI, Drezno, M. Gröll, 1785, in-8, tom I: 261 s., tom II: 280 s. Wznowienie: Drezno, M. Gröll, 1804, in-8, tom I: listy I–LXXVI, 261 s., tom II: listy LXXVII–CLXI, 280 s.

Rozmowa między Syllą y Eukratesem, z Montesquieu, [tł. nieznany, Jan Chrzyciel Albertrandi?], [w:] „Zabawy Przyjemne i Pożyteczne”, 1770, tom II, część II, s. 281–298.

Lizymach. Powieść Moralna, oraz Płochosć skarana, [tł. nieznany], [w:] Trzy pisma w różnych materyach napisane y bardzo pięknie na oyczysty ięzyk wyłożone przez tych wszystkich, którzy się do nich przyznać zechcą, Warszawa, w Drukarni P. Dufour Konsyliarza Nadwornego J.K. Mci Dyrektora Drukarni Korpusu Kadeckiego, 1784, s. 9–18 i 19–24.

Lizymach, powieść z Montesquiou, [tł. Ignacy Krasicki], [w:] „Co tydzień”, 4/1798, s. 34–36.

Świątynia Wenery w Knidos, [tł. Józef Szymanowski], Warszawa, w Drukarni J.K. Mci y Rzeczypospolitey, u P. Dufour, 1778, in-8, 70 s. Wznowienie: Warszawa, Michał Melchin, 1805, in-8, 91 s.; Parma, w Drukarni J. B. Bodoni, 1807, Cieniom Józefa Szymanowskiego Jan Felix Tarnowski, in-4, 63 s.

Koscioł Knideyski z Francuskiego Pana de Montesquieu na oyczysty ięzyk wyłożony, oraz nowemi przypiskami objaśniony, [tł. nieznany], Lwów, u Księgarzy Warszawskich, 1776, in-8, 115 s.

Arsaces y Izmenia, czyli Minister jakich mało. Historia Wschodnia z dzieł P. de Montesquieu, [tł. nieznany], Kraków, w Drukarni Antoniego Gröbla pozostałej, Wdowy i Sukcessorów, 1804, in-12, 174 s. Wznowienie: Kraków, w Drukarni Antoniego Gröbla pozostałej, Wdowy i Sukcessorów, 1808, in-12, 174 s.

Monteskiusza uwagi nad przyczynami wielkości i upadku Rzymian, przełożone na język polski przez Henryka Elzenberga, studenta Wydziału prawnego, Warszawa, Skład Główny w księgarni Bernarda Lesmana przy ulicy Tłomackie nr 739a, w Drukarni Jana Cotty, 1869 (za zgodą cenzury wydaną w dniu 6 listopada 1868), in-8, 132 s., plus III.

Listy perskie, przekład z francuskiego M.W., [tł. nieznany], Warszawa, Wydawnictwo „Przeglądu Tygodniowego”, 1885 (za pozwoleniem cenzury z dnia 16 czerwca 1884 roku), druk „Przeglądu Tygodniowego”, ulica Czysta nr 2, in-16, 336 s.

Listy perskie, tł. Tadeusz Boy-Żeleński, Biblioteka Boya, tom 42, Kraków, G. Gebethner i Spółka, 1918, in-12, 405 + VI s. Kolejne wydania: Warszawa, Arct S.A., 1932; Warszawa, Książka i Wiedza, 1951; Warszawa, PIW, 1979; Madryt, CIL Polska – Kolekcje, 2000; Warszawa, Hachette Polska, 2011; Warszawa, Wydawnictwo Ktoczyta. pl, 2017 (e-book).

O duchu praw, tł. Tadeusz Żeleński (Boy), przejrzał i wstępem opatrzył prof. Wacław Makowski, Warszawa, F. Hoesick, 1927, II vol. in-8 (I vol.: 463 + XXII s., II vol.: 496 + XV s.). Przekładów Boy'a tom 90. Kolejne wydania: Warszawa, PIW, 1955; Warszawa, PWN, 1957; Warszawa, Antyk, 1997; Warszawa, De Agostini Polska: Ediciones Altaya Polska, 2002; Kraków, Zielona Sowa, 2003; Warszawa, Hachette Polska, 2009; Warszawa, Wydawnictwo Ktoczyta.pl, 2017 (e-book).

Myśli, tł. Leopold Gluck, Warszawa, PIW, 1985, 129 s. Drugie wydanie: Warszawa, PIW, 1987.

Opowieści Wschodnie, tł. Leszek Sługocki, Łódź, Oficyna Bibliofilów, 1995, 101 s.

Podróż do Pafos, tł. Leszek Sługocki, Łódź, Oficyna Bibliofilów, 1999, 48 s.

Rozprawa i dialog, tł. Leszek Sługocki, Łódź, Oficyna Bibliofilów, 2000, 52 s.

Rozważania o przyczynach wielkości Rzymian i ich upadku, tł. Leszek Sługocki, Łódź, Oficyna Bibliofilów, 2000, 171 s.

Nieprawdopodobna historia, tł. Leszek Sługocki, Łódź, Oficyna Bibliofilów, 2002, 96 s.

Próba o smaku w rzeczach natury i sztuki, czyli rozważania o przyczynach, dla których dzieła umysłu i wytwory sztuk pięknych dostarczają nam rozkoszy, tł. Wiktor Dłuski, [w:] „Res Publica Nowa”, 1/2006, s. 154–164.

Starożytności, tł. Leszek Sługocki, Łódź, Oficyna Bibliofilów, 2008, 164 s.

### **Polskie starodruki: (w porządku chronologicznym)**

Konarski Stanisław, O skutecznym rad sposobie, albo o utrzymywaniu ordynaryjnych seymów, t. I, Warszawa, w Drukarni J.K.M. y Rzpłtey, u XX Scholarum Piarum, 1760.

Rozmowy w ciekawych y potrzebnych, w filozoficznych y politycznych materyach, w Collegium Nobilium Warszawskiem Scholarum Piarum miane, t. III, Warszawa, w Drukarni J.K.M. y Rzpłtey, u XX Scholarum Piarum, 1762.

Wszyscy błędzą, czyli sprawa z obydwóch stron niesłuszna, albo sąd obojętny jednej damy filozofki w terażniejszych okolicznościach jezuitów francuskich roku 1762 wydany, a z francuskiego przetłumaczony, Gdańsk, Jan Fryderyk Bartels, 1766.

„Monitor”, Warszawa, 1768, numery 53–79.

[Wyrwicz Karol], Geografia powszechna czasów terażniejszych, albo opisanie krótkie kraiów całego świata, skłonności obywatelów, handlu, obyczajów, ich położenia, granic, płodu ziemnego, &c.&c., z nayświeższych wiadomości, kraiopisarzów, i wędrowników zebrana, ku pożytkowi młodzi narodowej na szkoły publiczne wydana, Warszawa, w Drukarni I.K. Mci i Rzeczypospolitey, in Collegio Soc. Jesu, 1770.

„Zabawy przyjemne i pożyteczne”, Warszawa, 1770, tom II, część II, s. 281–298; tom V, 1772, s. 411–428.

[Wyrwicz Karol], Wstęp do pisma tygodniowego o stanach politycznym, cywilnym i duchownym państw starożytnych, to jest o zwierzchności krajowej w powszechności, [w:] *Historia polityczna państw starożytnych od pewnego towarzystwa napisana*, Warszawa, w Drukarni I.K. Mci i Rzeczypospolitey, in Collegio Soc. Jesu, 1772, rozdz. I–IX.

Skrzetuski Wincenty, *Mowy o główniejszych materyach politycznych*, Warszawa, w Drukarni J.K.M. y Rzpltey, u XX Scholarum Piarum, 1773.

Mikucki Antoni, *Mowy o kształcie y własnościach różnych kraiowych rządów przez ichmościów panów kawalerów zostających* in Collegio Nobilium Vilnensi S.P. miane, Wilno, 1774.

[Popławski Antoni], *Zbiór niektórych materii politycznych przez A.P\*\*\**, Warszawa, w Drukarni J.K.M. y Rzpltey, u XX Scholarum Piarum, 1774.

Skrzetuski Kajetan, *Historia polityczna dla szlachtetnej młodzi*, Warszawa, w Drukarni J.K.M. y Rzpltey, u XX Scholarum Piarum, 1775, część II.

Wielhorski Michał, *O przywroceniu dawnego rządu polskiego według pierwiastkowych Rzeczypospolitey ustaw*, [b.m.w., b.w.], 1775.

Skarszewski Wojciech, *Prawdziwy stan duchowieństwa w Polsce*, Warszawa, w Drukarni Nadworney J.K. Mci, 1776.

Wybicki Józef, *Listy patriotyczne do Jaśnie Wielmożnego Ex Kanclerza Andrzeja Zamoyskiego, prawa układającego napisane*, Warszawa, nakładem Gröllowskiej Księgarni Nadworney, 1777–1778, 2 tomy.

*Zbiór praw sądowych na mocy konstytucyi z roku 1776 przez J.W. Andrzeja Zamoyskiego, ex-kanclerza koronnego, kawalera Orderu Orła Białego, ułożony i na Seym roku 1778 podany*, Warszawa, nakładem J.W. Zamoyskiego w Drukarni Gröllowskiej, 1778.

[Krzucki Ignacy], *Sposób powiększenia sił krajowych w Polsce przez popisowe milicje*, [b.m.w., b.w.], [1788].

*Myśli obywatelskie, z okoliczności Proiektu pod tytułem: Zbiór praw sądowych. Mocą konstytucyi roku 1776 ułożonego. Jako też z okoliczności Listów Patriotycznych do teyże materii ściągających się*, Wrocław, [b.w.], 1780.

*Filozofka, czyli rozmowa damy z filozofami, tłómaczyła z franc. M.A.P.*, Kraków, kosztem i drukiem Ignacego Grebla, 1784.

*Krótki zbiór starożytnych moralistów z francuskiego na polski język przełożony przez x. G. Zacharyaszewicza, J.K. Kanonika M. Gnieźnieńskiego*, Łowicz, w Drukarni J.O. Xcia Jmci Prymasa, 1784, t. I.

*Historyczno-krytyczne wiadomości o życiu i pismach trzydziestu i trzech filozofów naszego wieku opisane i tłumaczone z niem. przez JP, Akademika Krakowskiego*, Kraków, w Drukarni Uprzywileiowaney i kosztem Ignacego Grebla, 1784.

*Trzy pisma w różnych materyach napisane y bardzo pięknie na oyczysty ięzyk wyłożone przez tych wszystkich, którzy się do nich przyznać zechcą*, Warszawa, w Drukarni P. Dufour Konsyliarza Nadworney J.K. Mci Dyrektora Drukarni Korpusu Kadeckiego, 1784.

Stroynowski Hieronim, Nauka prawa przyrodzonego, politycznego, ekonomiki polityczney i prawa narodów, Wilno, w Drukarni Królewskiej przy Akademii, 1785.

Dopełnienie dykcjonarza historycznego, albo historii skróconey, Warszawa, u Piotra Dufour, Konsyliarza Nadwornego, 1787, vol. VIII.

[Pawlikowski Józef], O poddanych polskich, [Kraków], [Ignacy Grebel], 1788.

Łobarzewski Ignacy, Zaszczyt wolności polskiej angielskiej wyrównywający, z uwagami do tego stosownemi i opisaniem Rządu angielskiego, Warszawa, u Piotra Dufour, Konsyliarza Nadwornego, 1789.

Koźłataj Hugo, Prawo polityczne narodu polskiego, czyli układ rządu Rzeczypospolitej, t. II, Warszawa, nakładem i drukiem Michała Grölla, 1790.

Rzewuski Adam Wawrzyniec, O formie rządu republikańskiego myśli, Warszawa, nakładem i drukiem Michała Groella, 1790.

[Taszycki Gabryel], Uwagi nad rokiem 1790, [b.m.w., b.w.], [1790/1791].

Sołtykiewicz Józef, Wywód o skutecznym sposobie zaprowadzenia i ugruntowania dobrych obyczajów. Na obchód roczny pamiątki wolney konstytucyi dnia 3 maja 1791 roku, Kraków, w Drukarni Antoniego Grebla, 1792.

### **Literatura przedmiotu**

Ajnenkiel Andrzej, Wacław Makowski, [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. XIX, 1974, s. 252–254.

Barrière Pierre, Un grand provincial. Charles-Louis de Secondat, baron de la Brède et de Montesquieu, Bordeaux, Delmas, 1946.

Baskin Marc Petrovic, Monteskiusz – ideowy poprzednik rewolucji burżuazyjnej, Warszawa, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, 1955.

Baszkiewicz Jerzy, Historia Francji, Wrocław, Zakład Naukowy im. Ossolińskich, 1978.

Becq Annie, Lettres persanes de Montesquieu, Paris, Gallimard, 1999.

[Bieńkowski Antoni], Upominek pogrobowy śp. Kazimierza Pliszki Podlasiianina. Rzecz o sukcesyji, czyli uwagi nad prawem przyrodzonym do spadku, Warszawa, Drukarnia XX Piarów, 1827.

Błaszke Marek, Obraz i naprawa Rzeczypospolitej w myśli społeczno-politycznej fizjokratyzmu Baudeau i Le Mercier de la Rivière, Warszawa, Wydawnictwo IFiS PAN, 2000.

Blondeau Ange, Bibliographie, [w:] „Revue Internationale de Droit Comparé”, vol. 8, no 2, avril–juin 1956, s. 303–304.

Błoński Jan, Szekspir przekładu, przedmowa do: T. Żeleński (Boy), Antologia literatury francuskiej, oprac. Jan Kott, Warszawa, PIW, 1958, Pisma, t. XIV.

Borowy Wacław, Boy jako tłumacz, Warszawa, Instytut Wydawniczy Biblioteka Polska, 1922.

Boyé Pierre, La Cour polonaise de Lunéville (1737–1766), Nancy, Editions Berger-Levrault, 1926.

Brut Moncassin Monique, Montesquieu, ces dames et le vin, Bègles, Au fil des pages, 2006.

Brut Moncassin Monique, Montesquieu en ses vignobles, Bègles, Au fil des pages, 2010.

- Cabourdin Guy, Quand Stanislas regnait en Lorraine, Paris, Fayard, 1980.
- Cadilhon François, Jean-Baptiste de Secondat, oncle et mentor de Montesquieu, [w:] „Revue Française d’Histoire du Livre”, 76–77/1992, s. 301–306.
- Cadilhon François, Montesquieu, ou la réalité ingrate du quotidien bordelais, Mont-de-Marsan, Éditions InterUniversitaires, 1996.
- Cadilhon François, Jean-Baptiste de Secondat de Montesquieu. Au nom du père, Pessac, Presses Universitaires de Bordeaux, 2008.
- Car Stanisław, Nowa konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, Księgarnia Powszechna, 1935.
- Chabé Alexandre, Le céicité de Montesquieu d’après sa correspondance, [w:] Bulletin de la Société des Bibliothèques de Guyenne, 1947, s. 65–76.
- Chapopot Stéphanie, Les jardins du roi Stanislas en Lorraine, Metz, Éditions Serpenoise, 1999.
- Chaunu Pierre, Cywilizacja Wieku Oświecenia, tł. Eligia Bąkowska, Warszawa, PIW, 1989.
- Childs Nick, A Political Academy in Paris 1724–1731. The Entresol and Its Members, [w:] „Studies on Voltaire and the Eighteenth Century”, 10/2000, s. 1–289.
- Cieślak Edmund, Stanisław Leszczyński, Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1994.
- Coulet Henri, Le roman jusqu’à la Révolution, Paris, Librairie Armand Colin, 1967.
- Dalat Jean, Montesquieu magistrat – l’homme en lutte avec ses contradictions, [w:] „Archives des Lettres Modernes”, 139/1972, s. 1–112.
- Delon Michel, Un monde d’eunuques, [w:] „Europe”, 574/1977, s. 79–88.
- Delon Michel (dir.), Dictionnaire européen des Lumières, Paris, PUF, 1995.
- Descartes René, Rozprawa o metodzie właściwego kierowania rozumem i poszukiwania prawdy w naukach, tł. Wanda Wojciechowska, Warszawa, PWN, 1991.
- Desgraves Louis, Catalogue de la bibliothèque de Montesquieu, Genève, Droz, 1954.
- Desgraves Louis, Montesquieu, Paris, Éditions Mazarine, 1986.
- Desgraves Louis, Montesquieu, l’oeuvre et la vie, Bordeaux, L’Esprit du Temps, 1994.
- Desgraves Louis, Montesquieu académicien honoraire de l’Académie des sciences, des belles lettres et des arts d’Amiens, [w:] „Revue Montesquieu”, 1/1997, s. 173–174.
- Desgraves Louis, Chronologie critique de la vie et des oeuvres de Montesquieu, Paris, Honoré Champion, 1998.
- Dornier Carole, Montesquieu et l’esthétique galante, [w:] „Revue Montesquieu”, 5/2001, s. 5–21.
- Dornier Carole, Voyage à Paphos, [w:] Dictionnaire Montesquieu [en ligne], sous la direction de Catherine Volpilhac-Augier, ENS de Lyon, septembre 2013. URL: <http://dictionnaire-montesquieu.ens-lyon.fr/fr/article/1376476035/fr>.
- Doscot Gérard, Stanislas Leszczyński et la cour de Lorraine, Lausanne, Éditions Rencontre, 1969.

- Duranton Henri, Fallait-il brûler L'Esprit des lois?, [w:] „Dix-huitième siècle”, 21/1989, numer specjalny: Montesquieu et la Révolution. <https://doi.org/10.3406/dhs.1989.1685>
- Dyjakowska Marzena, Realizacja zasady trójpodziału władzy w Konstytucji marcowej, TeKa Kom. Praw – OL PAN, 2013, s. 27–47.
- Dzwonkowski Włodzimierz, Czarnek Mateusz, [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. IV, 1938, s. 205.
- Gengembre Gérard, La contre-révolution, ou l'histoire désespérante, Paris, Éditions Imago, 1989.
- Goldzink Jean, Montesquieu et les passions, Paris, P.U.F., 2001, coll. Philosophies.
- Ehrard Jean, L'idée de nature en France dans la première moitié du XVIIIe siècle, Paris, S.E.V.P.E.N., 1963.
- Ehrard Jean, Montesquieu critique d'art, Paris, PUF, 1965.
- Ehrard Jean, Les origines berrichoises des Secondat, [w:] „Revue Montesquieu”, 3/1999, s. 191–195.
- Ehrard Jean, L'Esprit des mots. Montesquieu en lui-même et parmi les siens, Genève, Droz, 1998.
- Estreicher Karol, Bibliografia polska, tom XI (1908); t. XXV (1913); t. XXVI (1915).
- Estreicher Stanisław, Zasada zwierzchnictwa narodu, [w:] Nasza konstytucja, cykl odczytów urządzonych staraniem Dyrekcji Szkoły Nauk Politycznych w Krakowie, od 12 do 25 maja 1921 roku, Kraków, Drukarnia UJ, 1922, s. 27–49.
- Eyraud Jean-Max, Montesquieu chez ses notaires de la Brède, Bordeaux, Feret et Fils, 1956.
- Eyraud Jean-Max, Les Secondat de Montesquieu. Iconographie seigneurale, généalogies, demeures, blasons, documents historiques, Bordeaux, Feret, 1976.
- Fabre Jean, Stanislas-Auguste Poniatoński et l'Europe des Lumières, Paris, Ophrys, 1984.
- Feldman Jean-Philippe, Le constitutionalisme selon Benjamin Constant, [w:] „Revue française de droit constitutionnel”, 4/2008 (nr 76), s. 675–702. <https://doi.org/10.3917/rfdc.076.0675>
- Feldman Józef, Stanisław Leszczyński, Kraków, Universitas, 2007.
- Fèvre Lucien, La Terre et l'évolution humaine. Introduction géographique à l'histoire, Paris, Éditions Albin Michel, 1970.
- Forycki Maciej, Stanisław Leszczyński, Poznań, Wydawnictwo WBPiCAK, 2006.
- Gaber Stefan, Polacy na dworze Stanisława Leszczyńskiego w Lunéville w latach 1737–1766, Częstochowa, Wydawnictwo WSP, 1998.
- Gébelin François, La clef du „Temple de Gnide” d'après la correspondance de Montesquieu, [w:] Actes du Colloque Montesquieu, Bordeaux 1956, s. 83–97.
- Geffriaud Rosso Jeanette, Montesquieu et la féminité, Pise, La Goliardica – Paris, Nizet, 1977.
- Gluck Leopold, Montesquieu. Myśli, Warszawa, PIW, 1985.
- Grześkowiak-Krwawicz Anna, Publicystyka stanisławowska o modelu rządów monarchii francuskiej, Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, 1990.
- Gumplowicz Ludwik, Geschichte der Staatstheorien, Innsbruck, Wagner, 1905.

Izdebski Hubert, Monteskiusz, [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*, vol. 18, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003, s. 77.

Jakubowski Wojciech, Jajecznik Konrad, *Polska debata ustrojowa w latach 1917–1921*, Warszawa, Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztor, 2010.

Kaczmarek Ryszard, Henryk Elzenberg, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. VI, 1948, s. 238–239.

Kasperek Franciszek, *Prawo polityczne ogólne z uwzględnieniem austriackiego razem ze wstępną nauką ogólną o państwie*, t. 1–2, Kraków, nakł. autora, 1877–1881.

Komarnicki Waław, *Polskie prawo polityczne. Geneza i system*, Warszawa, nakład F. Hoesicka, 1922.

Konarski Stanisław, Jan Nepomucen Leszczyński, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XVII, 1972, s. 119–120.

Konstytucja 3 Maja, oprac. Jerzy Łojek, Lublin, Wydawnictwo Lubelskie, 1989.

Konstytucja 23 IV 1935. Uwagi wstępne, tekst, skorowidz, Warszawa, F. Hoesick, 1935.

Kopaliński Władysław, *Słownik symboli*, Warszawa, Oficyna Wydawnicza Rytm, 2012.

Kot Stanisław, *Rzeczpospolita Polska w literaturze politycznej Zachodu*, Kraków, Krakowska Spółka Wydawnicza, 1919.

Kowalski Jerzy, *Etapy zmian ustroju państwa w II Rzeczypospolitej Polskiej (1918–1939)*, [w:] „Humanum. Międzynarodowe studia społeczno-humanistyczne”, 1/2008, s. 183–197.

Krasicki Ignacy, *O rymotwórcach i rymotwórstwie*, [w:] *Dzieła. Nowe i zupełne wydanie*, tom III, Wrocław, u Wilhelma Bogumiła Korna, 1824.

Krasicki Ignacy. *Dzieła wybrane*, oprac. Zbigniew Goliński, Warszawa, PIW, 1989.

Kuca Grzegorz, *Zasada podziału władzy w konstytucji z 1997 roku*, Warszawa, Wydawnictwo Sejmowe, 2014.

Kuciński Jerzy, Wołpiuk Waldemar Jan, *Zasady ustroju politycznego państwa w konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku*, Warszawa, Wolters Kluwer Polska, 2012.

Lacouture Jean, Montesquieu. *Les vendanges de la liberté*, Paris, Éditions du Seuil, 2003.

Laufer Roger, *La réussite romanesque et la signification des « Lettres persanes »*, [w:] „Revue d’Histoire Littéraire de la France”, 2/1961, s. 188–203.

Laurain-Portemer Madeleine, *Le dossier des „Lettres persanes”. Notes sur les cahiers de corrections*, [w:] „Revue Montesquieu”, 6/2002, s. 71–105.

*Lettres familières du Président de Montesquieu, baron de la Brède, à divers amis d’Italie*, éd. Par Ottaviano Guasco, Florence, 1767.

*Lettres persanes*, éd. Charles Gaudier, Paris, Bibliothèque Larousse, 1948.

*Lettres persanes*, éd. Paul Vernière, Paris, Classiques Garnier, 1960.

*Lettres persanes*, éd. Jean Starobinski, Paris, Gallimard, «Folio», 1973.

Makowski Waław, *Zmiana konstytucji. Mowy i oświadczenia ministra sprawiedliwości*, Warszawa, Drukarnia Państwowa, 1926.

Małajny Ryszard Mariusz, *Doktryna podziału władzy „Ojców Konstytucji” USA*, Uniwersytet Śląski, Katowice, 1985.

Małajny Ryszard Mariusz, *Zasada podziału władzy a system rządów parlamentarnych*, [w:] „Państwo i Prawo”, 12/2009, s. 16–30.

Marty Michel, *Voyageurs français en Pologne durant la seconde moitié du XVIIIe siècle. Écriture, Lumières et altérité*, Paris, Honoré Champion, 2004.

Masson André, *Un chinois inspirateur des Lettres persanes*, [w:] „Revue des Deux Mondes”, 15 maja 1951, s. 348–354.

Matyaszewski Paweł, *Monteskiusz*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, vol. 13, Lublin, Towarzystwo Naukowe KUL, 2009, s. 209–210.

Matyaszewski Paweł, *Voltaire dans la Lorraine de Stanislas*, [w:] „Revue Voltaire”, 15/2015, s. 119–128.

Mazzolini Renato G., *Dallo “spirito nerveo” allo “spirito delle leggi”*: un commento alle osservazioni di Montesquieu su una lingua di pecora, [w:] *Enlightenment essays in memory of Robert Shackleton*, dir. Giles Barbey, C.P. Courtney, Oxford, Voltaire Foundation, 1988, s. 205–221.

Maugras Gaston, *La cour de Lunéville au XVIIIe siècle*, Paris, Plon, 1904.

*Mélanges inédits de Montesquieu*, éd. par le baron de Montesquieu et Raymond Céleste, Bordeaux–Paris, Gounouilhou et Rouam, 1892.

Michalski Jerzy, *Władysław Smoleński*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXXIX, 1999–2000, s. 276–285.

Milhaud Gérard, *Le regard scientifique de Montesquieu*, [w:] „Europe”, 574/1977, s. 31–41.

Montesquieu, *OEuvres complètes*, texte présenté et annoté par Roger Caillois, Paris, Librairie Gallimard, Collection de la Pléiade, 1951, in 2 vol.

Montesquieu, *Pensées*, *Le Spicilège*, édition établie par Louis Desgraves, Paris, R. Laffont, 1991.

Montesquieu, *Mes pensées*, choix et édition de Catherine Volpilhac-Auger, Paris, Gallimard, Collection Folio Classique, 2014.

Mourreau François (dir.), *Voyager, Explorer*, [w:] „Dix-huitième siècle” (numer specjalny), 22/1990. <https://doi.org/10.3406/dhs.1990.1736>

Muratori-Philip Anne, *Le roi Stanislas*, Paris, Fayard, 2000.

Niemojowski Wincenty, *O monarchii konstytucyjnej i rękojmiach publicznych*, rzecz wyjęta z dzieł Benjamina Constant, Warszawa, Nakładem Właścicieli Kuryera Polskiego, 1831, 2 t.

Nowodworski Michał, *Encyklopedia Kościelna*, t. XV, Warszawa 1883.

Oczapowski Józef Bohdan, *Wpływ klimatu na państwo. Studium politycznej fizjologii*, Kraków, Drukarnia UJ, 1873.

*OEuvres complètes de M. de Montesquieu*, nouvelle édition, revue, corrigée et considérablement augmentée par l’auteur, Amsterdam, Leipsick, Arkstée et Merkus, 1758, in 3 vol.

*OEuvres complètes de Montesquieu*, in 3 vol., sous la dir. d’André Masson, Paris, Nagel, 1950–1955.



OEuvres complètes de Montesquieu, Voltaire Foundation (Oxford), Instituto Italiano per gli Studi Filosofici (Napoli), 1998–2010; potem: ENS Éditions (Lyon), Classiques Garnier (Paris), 22 tomy (do 2018 ukazało się już 17 tomów).

OEuvres complètes de Vauvenargues, vol. II, Paris, Hachette 1968.

Oniszczyk Jerzy, Filozofia i teoria prawa, Warszawa. C.H. Beck, Studia Prawnicze, 2008.

O'Reilly Robert, The Spurious Attribution of the „Voyage à Paphos” and an Appreciation of Montesquieu's „Temple de Gnide”, [w:] „Studies on Voltaire and the Eighteenth Century”, 189/1980, s. 229–237.

Orgelbrand Samuel, Encyklopedia powszechna, t. XVIII, Warszawa 1864.

Pamiętniki Stanisława Augusta Poniatowskiego, z autografu francuskiego przełożone przez B. Zalewskiego, Drezno, nakładem i drukiem J.I. Kraszewskiego, 1870.

Pamiętniki króla Stanisława Augusta. Antologia, tł. Wawrzyniec Brzozowski, wybór tekstu Dominique Triaire, wstęp Anna Grześkowiak-Krwawicz, red. Marek Dębowski, Warszawa, Muzeum Łazienki Królewskie, 2013, 573 + 5 s.

Pascal Jean-Noël, Les poètes et le Président. Colardeau et Léonard adaptateurs du Temple de Gnide, [w:] „Revue Montesquieu”, 4/2000, s. 71–88.

Peretiatkowicz Antoni, Nowa Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Lwów–Warszawa, Książnica Atlas, 1935.

Podręczna Encyklopedia Kościelna, tom VII, Warszawa 1911,

Pomeau René, Voyage et Lumières dans la littérature française du XVIIIe siècle, [w:] „Studies on Voltaire and the Eighteenth Century”, 57/1967, s. 1269–1289.

Postigliola Alberto, Montesquieu entre Descartes et Newton, [w:] Montesquieu, Les années de formation (1698–1720). Actes du Colloque de Grenoble, 26–27 septembre 1996, présentés et publiés par Catherine Volpilhac-Auger, Napoli, Liguori – Paris, Universitas – Oxford, Voltaire Foundation, 1999, s. 91–108, „Cahiers Montesquieu” t. 5.

Puño Andrzej, Podział władzy. Aktualne problemy w doktrynie, prawie i współczesnej debacie konstytucyjnej w Polsce, [w:] „Przegląd Sejmowy”, 3/1993, s. 9–21.

Puño Andrzej, Zasada podziału i równoważenia władz (Podstawowe dylematy debaty konstytucyjnej), [w:] Wybrane zagadnienia nowej konstytucji, pod. red. Andrzeja Szmyta, Gdańsk 1998, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańskie Studia Prawnicze, tom III, s. 31–42.

Rembowski Antoni, Konfederacja i rokosz; porównanie stanowych konstytucji państw europejskich z ustrojem Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, Księgarnia Jana Fiszer, 1896.

Rétat Pierre, La représentation du monde dans L'Esprit des lois. La place de l'Europe, [w:] L'Europe de Montesquieu, dir. Maria Grazia Bottaro et Alberto Postigliola, „Cahiers Montesquieu”, 2/1995, Naples, Liguori, s. 7–16.

Rétat Pierre, La Gazette d'Amsterdam. Miroir de l'Europe au XVIIIe siècle, Oxford, Voltaire Foundation, 2001.

Romanovski Sylvie, La quête du savoir dans les «Lettres persanes», [w:] „Eighteenth-Century Fiction”, vol. 3, numer 2, January 1991, s. 93–111. <https://doi.org/10.1353/ecf.1991.0011>

Rousseau Jean-Jacques, Confessions, [w:] J.-J. Rousseau. OEuvres complètes, t. I., Paris, Bibliothèque de la Pléiade, Gallimard, 1964.

Roche Daniel, Le siècle des Lumières en province. Académies et académiciens provinciaux, 1680–1789, t. 1–2, Paris–La Haye, Mouton, 1978.

Schneider Jean-Paul, Les jeux du sens dans les «Lettres persanes». Temps du roman et temps de l’histoire, [w:] „Revue Montesquieu”, 4/2000, s. 127–159.

Shackleton Robert, La genèse de l’Esprit des lois, [w:] „Revue d’Histoire Littéraire de la France”, 52/1952, s. 425–438.

Shackleton Robert, The Moslem chronology of the «Lettres persanes», [w:] „French Studies”, 8/1954, s. 17–27. <https://doi.org/10.1093/fs/8.1.17>

Shackleton Robert, Montesquieu, a Critical Biography, Oxford, Oxford University Press, 1961; wersja fr.: Montesquieu. Une biographie critique, traduit par Jean Loiseau, Grenoble, Presses Universitaires, 1977.

Siemek Andrzej, Wokół przekładów Boya: tłumaczenie jako wizja obowiązkowa, [w:] Spotkania z dawną literaturą francuską, pod. red. Katarzyny Dybeł i Barbary Marczuk, Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2000, s. 183–188.

Skałkowski Adam Mieczysław, Józef Wybicki, 1747–1795, Poznań, Księgarnia Uniwersytecka, 1927.

Skwara Bartosz, Rozporządzenie jako akt wykonawczy do ustawy w polskim prawie konstytucyjnym, Warszawa, Oficyna Wolters Kluwer, 2010.

Spector Céline, Europe, [w:] Dictionnaire Montesquieu [en ligne], sous la dir. de Catherine Volpilhac-Auger, ENS de Lyon, septembre 2013. <http://dictionnaire-montesquieu.ens-lyon.fr/fr/article/1380009044/fr>.

Starobinski Jean, Montesquieu par lui-même, Paris, Éditions du Seuil, 1989.

Szawlewski Mieczysław, Nowy świat. Traktat o Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, Ossolineum, 1935.

Tatarkiewicz Władysław, Historia filozofii, Warszawa, PWN, 1983.

„Themis Polska, czyli Pismo Nauce i Praktyce Prawa Poświęcone”, Warszawa 1828–1830.

Tyszczyk Renata, The story of an architect King: Stanislas Leszczyński in Lorraine 1737–1766, Bern, Peter Lang, 2007.

Vernière Paul, Montesquieu et «L’Esprit des lois», ou la raison impure, Paris, C.D.U. et SEDES réunis, 1977.

Versini Louis, Baroque Montesquieu, Genève, Droz, 2004.

Vian Louis, Histoire de Montesquieu, sa vie et son oeuvre, d’après des documents nouveaux et inédits, Paris, Didier, 1878.

Volpilhac-Auger Catherine, De Bordeaux à Nancy. Montesquieu et le mouvement académique, [w:] Stanislas et son Académie (250e anniversaire), Actes du Colloque de Nancy, 17–19 septembre 2001, sous la réd. de Jean-Claude Bonnefont, Nancy, Presses Universitaires de Nancy, 2003, s. 205–214.

Volpilhac-Auger Catherine, De la Collectio juris à L'Esprit des lois: Justinien au tribunal de Montesquieu, [w:] Montesquieu, la justice, la liberté. Hommage de Bordeaux à Montesquieu, Bordeaux, Académie de Bordeaux, 2007, s. 35–43.

Volpilhac-Auger Catherine, Montesquieu, Paris, Gallimard, 2017.

Voyages de Montesquieu, Bordeaux, éd. A. de Montesquieu, in 2 vol., 1894–1896.

Wasilewski Leon, Współczesne państwo konstytucyjne, Kraków, Spółka Nakładowa Książka, 1905.

Wereszczyński Antoni, Państwo antyczne i jego renesansy, Lwów, Drukarnia Narodowa im. Ossolińskich, 1934.

Wielka encyklopedia powszechna ilustrowana, tomy XLVII–XLVIII, Warszawa, 1912.

Winiarski Bohdan, My i oni w walce o konstytucję, Poznań, Wydawnictwo S.A. Ostoja, 1935.

Wroczyński Krzysztof, Monteskiusz, [w:] Powszechna Encyklopedia Filozofii, vol. 7, Lublin, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, 2006, s. 376–378.